

18 Μαρτίου 2017

Η παρουσία της Ορθοδοξίας στον 21ο αιώνα

Ορθοδοξία / Η Ορθοδοξία στον κόσμο

Ηρακλής Ψάλτης, φιλόλογος

Ζούμε σήμερα σε μια παγκοσμιοποιημένη πραγματικότητα και σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Οι άνθρωποι και μαζί με αυτούς οι ιδέες, οι αξίες, οι παραδόσεις, τα ήθη και οι θρησκευτικές πεποιθήσεις συναντιούνται καθημερινά. Αναπόφευκτα προκύπτουν κρίσεις, συγκρίσεις, διακρίσεις. Η Ορθοδοξία σ' αυτό το «δύσκολο», «ανταγωνιστικό», αλλά και ενδιαφέρον, συγχρόνως, κοινωνικο-πολιτικό περιβάλλον οφείλει να ανταποκριθεί με επιτυχία στο ρόλο της, να εκφράσει, να ευαγγελίσει το διαχρονικό μήνυμα της ελπίδας Του στη γλώσσα, τα σύμβολα και τους κώδικες της μεταμοντέρνας εποχής μας[1].

Το «ακροατήριό» της ήταν πάντα η ανθρωπότητα στο σύνολό της, χωρίς καμία διαχωριστική γραμμή. Αυτή ήταν και η εντολή που έλαβε από τον Ιδρυτή Της, «πορευθέντες μαθητεύσατε πάντα τά έθνη» (Ματ. 28:19) και αυτήν οφείλει να υπηρετήσει και στην εποχή μας.

Συγχρόνως, όμως λόγω της «διάσπασης» της χριστιανικής κοινότητας σε περισσότερες Εκκλησίες - Ορθόδοξων, Ρωμαιοκαθολικών (1054), Διαμαρτυρομένων (1517)- δεν μπορεί η Ορθοδοξία να αγνοήσει αυτήν την πραγματικότητα και να αδιαφορήσει για τους άλλους «αδελφούς» της. Οφείλει να τους «συναντήσει», να διαλεχθεί μαζί τους. Το Παγκόσμιο Συμβούλιο Εκκλησιών (1948) αποσκοπεί στο διαχριστιανικό διάλογο, αφού ο διάλογος αποτελεί συστατικό στοιχείο του αυθεντικού Χριστιανισμού[2].

Το κείμενο θα δομηθεί σε δύο ενότητες. Η πρώτη θα αναζητήσει αρχικά την ετυμολογική σημασία των όρων «εγκύκλιος» -του Οικουμενικού Πατριαρχείου- και «μήνυμα» -των Προκαθημένων των Ορθόδοξων Εκκλησιών- και στη συνέχεια θα παρουσιάσουν τα κοινωνικο-πολιτικά περιβάλλοντα στο πλαίσιο των οποίων γεννήθηκαν, κατόπιν θα αναλυθούν η εγκύκλιος του 1920 και το μήνυμα των Προκαθημένων (2008) και στο τέλος θα ακολουθήσει η σύγκρισή τους.

Στη δεύτερη ενότητα θα αναφερθούμε αρχικά στο φιλόσοφο Κέλσο και στην εποχή και στο έργο του, στη συνέχεια θα αναφερθούμε στο πώς θα αξιολογούσε ο ίδιος

το Μήνυμα του 2008 και τέλος θα εντοπίσουμε απόψεις σύγχρονων Χριστιανών που τον θυμίζουν, τις οποίες και θα αξιολογήσουμε.

Η μέθοδος που θα ακολουθήσουμε θα είναι η ιστορική, δηλαδή θα αξιοποιήσουμε την ιστορική γνώση, για να κατανοήσουμε τα γεγονότα, η κειμενοκεντρική, για να συγκρίνουμε τα προς ανάλυση κείμενα και η θεολογική, για να εκτιμήσουμε εκκλησιολογικά και δογματικά την ορθότητά τους.

A. Ετυμολογική προσέγγιση των όρων «εγκυκλίου» και «μηνύματος»

Αναζητώντας ετυμολογικά και σημασιολογικά την ορολογία του προσδιορισμού των δύο αυτών κειμένων, «εγκυκλίου» και «μηνύματος», διαπιστώνουμε ότι η εγκύκλιος προέρχεται από την πρόθεση εν (= εντός) και τη λέξη κύκλος (=μτφ ομάδα ατόμων που αποτελούν κοινωνικό ή επαγγελματικό σύνολο)[3] και σημασιολογικά είναι η επιστολή, η αγγελία ή η διαταγή γενικού περιεχομένου που απευθύνεται από δημόσια συνήθως υπηρεσία σε πολλούς ταυτόχρονα παραλήπτες και αναφέρεται στην ερμηνεία των νόμων ή στην ενιαία αντιμετώπιση κοινών προβλημάτων ή ζητημάτων[4]. Η λέξη μήνυμα ετυμολογικά προέρχεται από το ρήμα «μηνύω» που σημαίνει «φανερώνω κάτι»[5], νοηματικά σημαίνει «οτιδήποτε αναγγέλλεται, μεταδίδεται, κοινοποιείται προφορικά, γραπτά ή με οποιοδήποτε άλλον τρόπο στο πλαίσιο επικοινωνίας»[6]. Συνεπώς, ως προς το περιεχόμενο η σημασία του δεύτερου κείμενου -του μηνύματος- είναι ευρύτερη, επειδή τόσο ο πομπός του όσο και ο δέκτης στον οποίο απευθύνεται μπορεί να είναι ο οποιοσδήποτε, ενώ στο πρώτο κείμενο, -στην εγκύκλιο- οι δύο αυτές «μεταβλητές» περιορίζονται αισθητά. Άρα, πρόκειται για διαφορετικού είδους κείμενα, από πλευράς μορφής τουλάχιστον.

B. Τα ιστορικά πλαίσια στα οποία «γεννήθηκαν»:

α. Αρχές εικοστού αιώνα

Το 1918 οι λαοί αναπνέουν και πάλι. Οι Κεντρικές Αυτοκρατορίες έχουν ηττηθεί και υπογράφουν συνθήκες ειρήνης. Οι δυτικοί σύμμαχοι έχουν νικήσει. Το τίμημα όμως της νίκης είναι πολύ ακριβό. Στοίχισε στη Ρωσία πέντε εκατομμύρια ψυχές, στην Γαλλία ενάμιση εκατομμύρια και στην Αγγλία 750 χιλιάδες. Και οι ηττημένοι είχαν το δικό τους οδυνηρό «κόστος». Η Γερμανία είχε δύο εκατομμύρια νεκρούς και η Αυστροουγγαρία ξεπέρασε κατά πολύ το ένα εκατομμύριο[7].

Στον οικονομικό τομέα η Ευρώπη εξέρχεται κατεστραμμένη από τον πόλεμο. Η ισχυρή της οικονομία, η δανειστρία ολόκληρου του κόσμου, είναι τώρα χρεωμένη στις Η.Π.Α. Η σημαντικότερη ζημιά σημειώθηκε στον ηθικό τομέα. Η φρίκη του πολέμου προκαλεί μια συγκλονιστική κρίση συνείδησης στους Ευρωπαίους, που

οδηγεί στην άρνηση των παραδοσιακών αξιών, φυγή στο παράλογο -απ' όπου θα προέλθει το κίνημα του υπερρεαλισμού στην τέχνη και τη λογοτεχνία– αμφισβήτηση της κατεστημένης κοινωνικής τάξης και αναζήτηση διεξόδου στη γενική ανατροπή[8].

(συνεχίζεται)

***Το κείμενο γράφτηκε αρχικά στο πλαίσιο εργασίας κατά τις σπουδές του συγγραφέα στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο**

[1] Σ. Δεσπότης, «Εισαγωγικά: Περί της αναγκαιότητας του διαλόγου», στο Β. Αδραχτάς, Α. Βαλλιανάτος, Σ. Δεσπότης, Η Ορθοδοξία τον 20 αιώνα, τόμος Γ, Ο διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) σ.71.

[2] Σ. Δεσπότης, «Ο διάλογος στην Αγία Γραφή», στο Β. Αδραχτάς, Α. Βαλλιανάτος, Σ. Δεσπότης, Η Ορθοδοξία στον 20ο αιώνα, τόμος Γ, Ο διάλογος της Ορθοδοξίας με Δύση και Ανατολή, (Πάτρα: Έκδοση Ελληνικού Ανοικτού Πανεπιστημίου, 2008) σ. 77.

[3] «Εγκύκλιος», Υπερλεξικό της Νεοελληνικής Γλώσσας (Αθήνα: εκδόσεις Αφοί Παγουλάτου)σ.159

[4] Μπαμπινιώτης, Λεξικό της νέας ελληνικής γλώσσας, (Αθήνα: Εκδοτικός οίκος: Κέντρο Λεξικολογίας, 2002), σελ 546. Υπερλεξικό, όπ. παρ. 4ος τόμος, σελ. 1762. 6 γ. Μπαμπινιώτης, όπ. παρ. σ 1098.

[5] Υπερλεξικό, όπ. παρ. 4ος τόμος, σελ. 1762.

[6] Γ. Μπαμπινιώτης, όπ. παρ. σ 1098.

[7] Β. Σκουλάτου, Ν. Δημακοπούλου, Σ. Κόνδη, Ιστορία νεότερη και σύγχρονη, Γ Ένιαίου Λυκείου (Αθήνα, ΟΕΔΒ 2005), τεύχος Β, σ.σ. 66-67

[8] Β. Σκουλάτου, Ν. Δημακοπούλου, Σ. Κόνδη, όπ. παρ., σελ 67.

<http://bit.ly/2nyduqS>